

Journal of
Buddhist Innovation Review

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี
ศึกษากรณี ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

The Development of Community Leaders to Promote a Peaceful Community Based on
'Bowon' Power According to the Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Non Sila 2
Community, Ban Non Sila, Non Sila Subdistrict, Non Sila District, Khon Kaen Province

Research Articles

บทความวิจัย

ธิดารัตน์ สอนสืบ Thidaratn Sonsuep

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ph.D. Student Department of Buddhist Studies Field of Study: Peace Studies Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail. dm.katetty@gmail.com

พระเมธีวัชรบัณฑิต Phra Medhivajrapundit

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer of Philosophy Program (Peace Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

hansa_d@hotmail.com

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer of Philosophy Program (Peace Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

Article history

Received: September 28, 2024 / Revised: November 26, 2024

Accepted: November 28, 2024 / Available Online: December 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เรื่อง “การพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยใช้พลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี ศึกษากรณี ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น” เป็นงานวิจัย แบบอริยสัจโมเดล สอดคล้องกับการวิจัยแบบปฏิบัติการ ภายใต้กรอบการดำเนินงานวิจัย 9 ขั้นตอน โดยมีเครื่องมือวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และพรรณนาความตามประเด็นที่กำหนด มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนน

ศิลา อำเภอนอนศิลา จังหวัดขอนแก่น ตามแนววิทยาการสมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยใช้พลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนโนนศิลา2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอนอนศิลา จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า :

1.บริบทและสภาพปัญหาและความต้องการโดยรวมของชุมชนโนนศิลา 2 จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัญหาที่สำคัญคือ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน ขาดความรู้เรื่องความสำคัญในการพัฒนาตนเอง และความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ไม่เข้าใจหลักบวร และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ขาดการพัฒนาด้านคุณธรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน

2.หลักพุทธธรรม ใช้หลัก สังคหัตถ์ 4 เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน ให้เป็นผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ ต้นแบบมีคุณลักษณะครบทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1.นักจิตอาสา เป็นผู้ที่มีจิตเสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่น การสละทรัพย์ สละร่างกาย หรือความรู้และประสบการณ์ที่ตนมี เพื่อช่วยเหลือชุมชน 2.นักสื่อสาร มีคุณสมบัติการส่งข้อมูลที่ชัดเจนตรงประเด็น เป็นผู้ฟังที่ดี มีวาจาไพเราะ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดความจริง สามารถพูดถูกที่ถูกเวลา 3.นักบำเพ็ญประโยชน์ มีจิตสาธารณะ บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถของตน ช่วยเหลืองานส่วนรวมได้ดี ดูแลรักษาสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ อ่อนน้อม มีเมตตา 4. นักสมานไมตรี คือ ผู้ที่วางตนเสมอต้นเสมอปลายต่อทุกคน เที่ยงตรง เป็นกลาง สร้างความสามัคคีปรองดอง มีความสามารถในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม นำข้อถ้อย

3. กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี มี 4 ขั้นตอนคือ 1.การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชน ด้วยการจัดอบรมผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ ให้เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาตนเอง ร่วมกับหลักสังคหัตถ์ 4 พัฒนาตนให้เป็น 4 นัก คือ นักจิตอาสา นักสื่อสาร นักบำเพ็ญประโยชน์ นักสมานไมตรี เพื่อเป็นผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ 2.การพัฒนาองค์กร พัฒนาผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบที่ผ่านการอบรม ให้ร่วมกันดำเนินโครงการโดยให้ผู้นำที่มีจุดเด่นแต่ละด้านเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อพัฒนาตนเอง จะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กร 3.การเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ สามารถทำให้ชุมชนพัฒนา 4 ด้านคือ 1.ด้านกายภาพ ชุมชนสะอาด มีการคัดแยกขยะในชุมชน ภูมิทัศน์ในชุมชนสวยงามขึ้น 2.จิตภาพ ส่งเสริมและพัฒนาสติ รักษาประเพณีท้องถิ่น 3. พฤติภาพ อัตราการทำผิดกฎหมายลดลง ร่วมกันรักษากฎระเบียบในชุมชน 4.ปัญญาภาพ มีการร่วมกันทำแผนพัฒนาชุมชนผ่านการประชาคม สนับสนุนให้คนในชุมชนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ลดปัญหาความขัดแย้ง

ผลลัพธ์ ผู้นำชุมชนเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ สามารถเพิ่มความรักความสามัคคีในชุมชนสร้างชุมชนสันติสุข ลดความขัดแย้งร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาผู้นำชุมชน; ชุมชนสันติสุข; พลังบวร; พุทธสันติวิธี

Abstract

The study entitled “The Development of Community Leaders to Promote a Peaceful Community Based on ‘Bowon’ Power According to the Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Non Sila 2 Community, Ban Non Sila, Non Sila Subdistrict, Non Sila District, Khon Kaen Province” was based on the Ariyasacca model (the Four Noble Truths) in accordance with the action research method under the 9-step research framework. The research instruments included purposive in-depth interviews and participant observation of 20 key informants. The data obtained were analyzed using descriptive data analysis. The study consisted of the following objectives: 1) to examine the context, problems, and needs of community leader development to promote a peaceful community for the Non Sila 2 Community according to modern science; 2) explore the Buddhадhamma conducive to community leader development to promote a peaceful community; and 3) to develop and present the process of developing community leaders to promote a peaceful community based on ‘Bowon’ power according to the Buddhist peaceful means for Non Sila 2 Community, Ban Non Sila, Non Sila Subdistrict, Non Sila District, Khon Kaen Province.

From the study, the following results were found:

In-depth interviews with key informants about the context, problems, and needs of Non Sila 2 Community revealed several problems, including a lack of awareness of their own role and self-development, as well as a lack of understanding of the ‘Bowon’ principles. In terms of applying the philosophy of sufficiency economy for self-development, the community lacks moral development, which affects the effectiveness of community development.

The Buddhадhamma, which is Saṅgahavatthu (four bases of social solidarity), has been used to develop community leaders so that model community leaders can have the following four qualities: (1) Volunteers should be those who are willing to sacrifice for others and help them, including money, physical strength, knowledge and experience to help the community (dāna); (2) Communicators should provide clear and relevant information, be a good listener with pleasant language, and speak only useful and true things in a timely manner (piyaṁvācā); (3) Service workers should cultivate their public mind to help others according to their abilities, to benefit public work, to take care of things that are of public interest, to behave modestly and kindly (atthacariyā); and (4) Mediators should behave themselves properly in all circumstances, be impartial and create solidarity, with the ability to mediate in a credible manner (samānattatā).

The process of developing community leaders to promote a peaceful community based on ‘Bowon’ power according to the Buddhist peaceful means consists of four steps as follows: (1) To develop the leadership skills of community leaders by training model community leaders to understand the philosophy of sufficiency economy and use it as a guideline for self-development. This should be combined with Saṅgahavatthu (four bases of social solidarity), leading to four qualities, namely volunteer, communicator, service worker, and mediator, in order to become model community leaders; (2) Organizational development achieved through the training of model community leaders who will collaborate in the implementation of the project, with leaders with strengths in each area being responsible for the project. This will lead to the development of themselves and the organization; and (3) The enhancement of peaceful communities, in which the model community leaders can develop their communities in four aspects, namely (3.1) the physical aspect, where the community is clean, waste separation in the community, and a more beautiful landscape in the community,

(3.2) the mental aspect, where mindfulness is promoted and the local tradition is preserved, (3.3) the behavioral aspect, where there is less crime and community rules are respected, and (3.4) the intellectual aspect, when there is a collective effort to create a plan for community development by the community, people in the community are supported to learn continuously, and conflicts are reduced.

As a result, community leaders can learn and develop into model community leaders, which will lead to more love and solidarity in the community, a peaceful community, less conflict, and cooperation in the development of the community.

Keywords: Community Leaders; Peaceful Community; Bowon' Power; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

การพัฒนาชุมชนนั้น ผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้รับนโยบายจากทางภาครัฐเพื่อนำมาปฏิบัติจริงในพื้นที่ ดังนั้น ถ้าผู้นำชุมชน มีความรู้และความเข้าใจ ทราบบทบาทหน้าที่ของตน สามารถถ่ายทอดข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ นำมาปฏิบัติและใช้ในพื้นที่ชุมชนของตนได้จริง ด้วยความรู้และความเข้าใจแผนการพัฒนาประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตามนโยบายของรัฐบาล และสามารถสื่อสาร วัตถุประสงค์ของโครงการแต่ละโครงการ วางแผนการดำเนินการ จัดทำกรอบการใช้งานงบประมาณ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งสามารถสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายของแต่ละโครงการได้เข้าใจ และให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุด สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจ ตลอดจนสามารถทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการแต่ละโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยมีกรอบระยะเวลากำหนดเพื่อผลลัพธ์ที่ต้องการ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้นำมีภาวะผู้นำที่ดี สามารถทำให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ส่งผลให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน สามารถสร้างความสันติสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลทำให้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนลดน้อยลงถ้าผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม มีความเที่ยงตรง ยุติธรรม และมีความซื่อสัตย์ สิ่งที่สำคัญ ผู้นำต้องเข้าใจหลักความพอเพียงและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นตัวอย่างของคนในชุมชน ตามแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน (บ้าน-วัด-ราชการ) ในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม โดยยึดหลักปฏิบัติ 3 ประการ คือ 1. ยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา ซึ่งหลักธรรมที่นำมาใช้ในการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ คือหลัก สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตตจริยา และสมานัตตา) เพื่อพัฒนาผู้นำจากภายใน สู่ภายนอก จนเกิดผลลัพธ์ สู่ภายนอก ดังนั้นการพัฒนาชุมชน เริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองของผู้นำก่อนเมื่อผู้นำสามารถพัฒนาตนเอง คือการพัฒนาจิตใจจากภายใน เห็นคุณค่าในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สู่การพัฒนาภายนอก ตามหลักธรรม ภาวนา4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา) ซึ่งเป็นผลของการพัฒนาชุมชน ทางกายภาพ พุทธิภาพ จิตภาพและปัญญาภาพ 2. น้อมนำหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชการที่ 9 มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง โดยการพัฒนาตนเองเพิ่มการพัฒนาความรู้ มีการพัฒนาจิตใจเพื่อเพิ่มคุณธรรม เข้าใจหลักความพอเพียง มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และมีภูมิคุ้มกันในชีวิตจิตใจ ทำให้มีสติในการใช้ชีวิต สามารถแก้ปัญหาชีวิตในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้อง สามารถดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลาง เนื่องจากมีความรู้และความเข้าใจหลักความพอเพียง เพื่อสร้างความเพียงพอในจิตใจ ส่งผลให้ผู้ผู้นำสามารถพัฒนาคุณธรรม 5 ข้อ คือ พอเพียง มีวินัย จิตอาสา ซื่อสัตย์ กตัญญู 3.คทว.วัฒนธรรมที่ดั่งงาม ประจำท้องถิ่นไว้ได้ โดยสามารถใช้จุดเด่นทางวัฒนธรรมของตนมาสร้าง อัตลักษณ์ สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน อนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม ตลอดจนประเพณีที่เกิดจากวันสำคัญทางศาสนา นี่คือนโยบายในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม จากการพิจารณา การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม ด้วยพลังบวร ตามแนวทางดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้นำชุมชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักบวร โดยต้องมีการยึดหลัก ปฏิบัติ 3 ประการข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความเชื่อมโยงของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่ง เป็นหลักทางสายกลางเช่นกัน รวมทั้งหลักพุทธธรรม โดยให้ความสนใจศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำชุมชนได้ ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดงานวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นในพลังบวรที่มีอยู่เดิมในชุมชน ซึ่งเป็นตัวผลักดันให้เกิด soft power คือ อิทธิพลทางวัฒนธรรม หรืออำนาจละมุน ที่มาจากการดึงความเป็นไทยออกมาให้ชาวโลกเห็น จากการกิน ดื่ม วิถีชีวิต ความเป็นไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์และสร้างอัตลักษณ์ในท้องถิ่นของตนได้เป็นอีกหนึ่งนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล ดังนั้นการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยมีความมั่นใจเป็นอย่างยิ่งว่า การพัฒนาผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ มีผลต่อการพัฒนาชุมชน สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศที่มีเป้าหมายเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เนื่องจากผู้นำชุมชนจะสามารถผลักดันให้เกิดความสามัคคีมากขึ้นในชุมชน เพิ่มการร่วมแรงร่วมใจ ในการพัฒนาชุมชนโดยมี สถาบันครอบครัว หรือสมาชิกในชุมชน (บ้าน) สถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของแต่ละศาสนา (วัด) หน่วยงานราชการในพื้นที่ (ราชการ) ร่วมสนับสนุนเชื่อมโยงกันและกัน จนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาแบบองค์รวมได้ และสิ่งที่ต้องพัฒนาเป็นอันดับแรกคือ การพัฒนาผู้นำชุมชน จึงเป็นเหตุให้เกิดการวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี เนื่องจาก แนวทางการขับเคลื่อนประเทศด้วยพลังบวร พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริหลักการ “บวร” ให้นำ บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยเป็นสายใยยึดเหนี่ยวมาแต่อดีต ก่อให้เกิดการเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกัน ช่วยให้สังคมไทยดำรงอยู่อย่างสันติสุขมาช้านาน พระองค์ได้ทำให้พวกเราเห็นความสำคัญต่อการเชื่อมประสานกันอย่างแนบแน่น นำมาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชน ในลักษณะ 3 ประสาน เพื่อร่วมมือบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเกื้อกูล ในฐานะที่ผู้นำคือผู้ที่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เป็นผู้ได้รับนโยบายของทางภาครัฐเพื่อนำมาสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน รวมทั้งวางแผนการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งฟันเฟืองที่สำคัญในการขับเคลื่อน ในส่วนของบ้านหรือชุมชน ดังนั้นการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เข้าใจแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนด้วย หลักบวร โดยความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง สามารถใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักพุทธสันติวิธี ในการพัฒนาตนจากภายใน คือพัฒนาจิตใจ เพื่อสามารถพัฒนาสู่ภายนอก การใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้นำสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ ที่ส่งผลต่อการทำงาน และสามารถประสานงานได้กับทุกภาคส่วนในสังคม ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนสันติสุข เนื่องจากผลของการพัฒนาผู้นำส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน สามารถพัฒนาชุมชนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ พหุภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ ที่สามารถร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไป ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากชุมชนโนนศิลา 2 มีลักษณะกึ่งชุมชนชนบทและกึ่งชุมชนเมือง สามารถมีโอกาสในการพัฒนาได้ในทุก ๆ ด้าน ปัจจุบันการพัฒนาประเทศกำลังขยายจากชุมชนเมืองมาสู่ชุมชนชนบท ชุมชนกำลังขยายตัว มีความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ชุมชนโนนศิลา 2 เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกับหลายชุมชนในประเทศ เป็นชุมชนที่มีสถานที่ตั้งติดกับถนนมิตรภาพ มีสถานีรถไฟและเป็นจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของอำเภอโนนศิลา ผู้วิจัยเห็นโอกาสในการศึกษาการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี จะส่งผลเรื่องความสันติสุข ความสงบ และเพิ่มความสามัคคีในชุมชน สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ในทุกมิติ ส่งผลต่อการเชื่อมโยงกันของสามสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นส่วนของ บ้าน วัด ราชการ หรือเรียกว่า พลังบวร ซึ่งปัจจุบันยังคงมีการทำงานเชื่อมโยงกันให้เห็นอย่างชัดเจน การวิจัยในครั้งนี้ สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนผู้นำชุมชนอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขต่อไปเนื่องจากการใช้พลังบวรเป็นฐานโดยเริ่มต้นจากการพัฒนาผู้นำชุมชน ให้เป็นผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ ตามหลักพุทธสันติวิธี เพิ่มความสามารถในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสันติสุข สอดรับกับการพัฒนาประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ตามแนววิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำชุมชน เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคนาม (Qualitative Field Research) โดยศึกษาเอกสาร หนังสือตำรา งานวิจัย แนวคิด การพัฒนาผู้นำชุมชน หลักบวรกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชน การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออก และตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท ให้เป็นไปตามกรอบการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13

2) ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาศึกษา 12 เดือน ในการศึกษา โดยเริ่มจากเดือน เมษายน 2566 จนถึงเดือน เมษายน 2567

3) ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยเรื่องนี้จะเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี ศึกษากรณี ชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม : ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามกลุ่มที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมบริบทที่ต้องการศึกษาและนำมาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน โดยแยกเป็นกลุ่มดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่(Key informants) 15 รูป/คน เพื่อทราบแนวคิดของผู้นำบวรในพื้นที่ ด้านการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี เพื่อรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธีต่อไป

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์(Key informants) และศึกษาจากเอกสาร จำนวน 5 ชุมชน ผู้นำต้นแบบบวร 5 ชุมชน เพื่อรวบรวมแนวคิดการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธีเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย

3. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ จำนวน 6 ท่าน

ผู้วิจัยศึกษาวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

บันไดขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพทั่วไป ตามความเป็นมาเพื่อวิเคราะห์ สภาพปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาผู้นำชุมชนโนนศิลา 2 ตามความต้องการและความจำเป็นของการพัฒนาชุมชนโนนศิลา ชุม 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

1) ศึกษาข้อมูลจากเทศบาลตำบลโนนศิลา จากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้นำ พลังบวร ในพื้นที่ การสนทนากลุ่มย่อย นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญการพัฒนาชุมชน บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บันไดขั้นที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาหลักการคิด แนวคิด ทฤษฎีร่วมสมัยและศึกษาชุมชนต้นแบบที่พัฒนาโดยใช้ พลังบวร เป็นฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุด วารสาร internet รวมทั้งข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนต้นแบบ จากการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบการพัฒนา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาชุมชนโนนศิลา2 ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติด้วยพลังบวรเพื่อความยั่งยืนต่อไป

บันไดขั้นที่ 3 ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวกับหลักบวร ซึ่งมีการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวกับการพัฒนา คน องค์กร ชุมชน สังคม ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี

ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก หลักพุทธธรรมตามพุทธศาสนาเถรวาท โดยเน้นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน การวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชน ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จาก internet สืบถามข้อมูลแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักอริยสัจโมเดล

บันไดขั้นที่ 4 ผู้วิจัย สามารถบูรณาการเชื่อมโยง ประสานหลักการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับหลักพุทธธรรม ตามพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามหลักพุทธสันติวิธีเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักพลังบวรเป็นฐานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ โดย

การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทราบความคิดเห็นกับกลุ่มผู้นำบวร ถึงแนวทางการพัฒนาภายใต้หลักพระพุทธศาสนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลัก สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาผู้นำชุมชน ร่วมกับหลักการพัฒนามตามศาสตร์สมัยใหม่ ตามบริบทของพื้นที่ จำนวน 15 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 5 รูป/คน

บันไดขั้นที่ 5 ผู้วิจัย สร้างโมเดล และกระบวนการดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนสันติสุขตามปัญหาที่ได้จากการศึกษาด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี ศึกษากรณี ชุมชนโนนศิลา2 ดังนี้

ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (depth interview) กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน ที่เชิญมาเพื่อให้ความเห็น

บันไดขั้นที่ 6 ผู้วิจัย ศึกษาการพัฒนาผู้นำชุมชนโนนศิลา2โดยวิจัยการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยใช้พลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี จากการนำข้อมูลที่รวบรวม เริ่มนำมาปฏิบัติจริงตามแผนดำเนินการและกำหนดการที่วางไว้ ดังนี้

ลงมือปฏิบัติตามกระบวนการพัฒนา ดำเนินงานเพื่อพัฒนาผู้นำในพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้ พลังบวรทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นส่วนของ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องร่วมมือกันดำเนินโครงการที่กำหนดตามระยะเวลาและเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้เกิดพลังและการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน การวิจัยในครั้งนี้มีการใช้เครื่องมือโดยจัดการอบรมผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ เพื่อพัฒนาผู้นำให้พัฒนาเป็นผู้นำ 4 ด้านคือ ด้านจิตอาสา ด้านการสื่อสาร ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และด้านสมานไมตรี เพื่อออกไปพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาที่วางไว้

บันไดขั้นที่ 7 ผู้วิจัยจะประเมินผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการตามแผนที่กำหนดไว้ จากการวิจัย การพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ด้วยพลัง “บวร”เป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี ดังนี้

จัดทำตารางการอบรมผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ ต้นแบบ การติดตามผลการพัฒนา ให้เป็นไปตามแนวทางและแผนการดำเนินงานที่กำหนด โดยมีการติดตามผลการดำเนินโครงการและวิเคราะห์ผล เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขต่อไปในกรณีผลออกมาไม่ดี มีการปรับปรุงข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น โดยมีการออกแบบแบบสอบถาม มีการให้ทุกภาคส่วนของพลัง บวร มีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบสังเกตและใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ ให้ครอบคลุมเป้าหมายการพัฒนาชุมชนเพื่อเกิดความสันติสุขทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย กายภาพ พุทธิภาพ จิตภาพ และ ปัญญาภาพ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย เรียบเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำชุมชน โนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชนตามแนววิทยาการสมัยใหม่

ผลการวิจัยพบว่า บริบทและสภาพปัญหาและความต้องการโดยรวมของชุมชนโนนศิลา 2 มีปัญหาครบทั้ง 6 ด้านดังนี้ ด้านความมั่นคง หรือความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนโนนศิลา ขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้ ด้านการส่งเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคในสังคม การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ชุมชน) ซึ่งแต่ละชุมชนมีบริบทของปัญหาแต่ละด้านต่างกัน ในส่วนของชุมชนโนนศิลา 2 สิ่งที่พบชัดเจนที่สุดคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะผู้นำในชุมชน โดยเริ่มจากผู้นำครอบครัว ผู้นำกลุ่มในชุมชน เช่นผู้นำกลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน อสม. กลุ่มเกษตรกร ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำวัด(พระภิกษุ) คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งผู้นำตามธรรมชาติ และผู้นำโดยตำแหน่ง

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาบริบทและสภาพปัญหาที่ การพัฒนาผู้นำชุมชนมีความจำเป็น ต้องให้ผู้นำทุกภาคส่วนได้รับข้อมูลในเรื่องบทบาท สิทธิและหน้าที่ของตนเอง การเรียนรู้ เรื่องภาวะผู้นำ เนื่องจากเป็นผู้ขับเคลื่อน การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ เป็นหนึ่งฟันเฟือง ของพลัง “บวร” ในพื้นที่ การให้ความรู้เรื่องการพัฒนาอาชีพ ความรู้ด้านการตลาด ส่งเสริมความรู้รักสามัคคีกันในชุมชน มุ่งเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของ บทบาทและความสำคัญของ พลังบวร โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยพลังบวรที่มีการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนสันติสุข ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักพุทธสันติวิธี ในการพัฒนาผู้นำชุมชน เพื่อพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้นำ สังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีคุณสมบัติ เป็นนักจิตอาสา นักสื่อสาร นักบำเพ็ญประโยชน์ และนักสมานไมตรี เนื่องจากผู้นำเปรียบเหมือน เสาหลักของบ้าน ถ้าเสาบ้านไม่มีความแข็งแรงพอ บ้านก็จะไม่ปลอดภัย ผู้นำ ต้องสามารถพิจารณาผิดชอบชั่วดีอย่างมีเหตุผล และสามารถยอมรับและมีความพร้อมในการพัฒนา พร้อมพัฒนาด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เพื่อรวมพลังสามัคคีในชุมชนด้วย พลังบวรที่เข้มแข็ง ในการร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไป การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธีต้องเริ่มจาก การพัฒนาผู้นำชุมชนเป็นสำคัญ เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทนำการพัฒนาในพื้นที่อย่างแท้จริง เป็นฟันเฟืองแรก (บ้าน) เพื่อที่จะสามารถทำงานร่วมกับพลัง “บวร” ในพื้นที่ร่วมกันต่อไปซึ่ง พลังบวร เปรียบเหมือนฐานของบ้าน ถ้าฐานมั่นคง เสามั่นคง จะสามารถเกิดการพัฒนาได้มากขึ้น การวิจัยในครั้งนี้ใช้ หลัก “บวร” ในการพัฒนาผู้นำชุมชน ซึ่ง พลังบวร คือ บ้าน (บ) ,วัด(ว) ,ราชการ(ร) เป็นสถาบันที่เชื่อมโยงกันและมีความเกี่ยวเนื่องกันในชุมชนอยู่แล้วแต่ดั้งเดิม บ้าน คือหน่วยที่ใกล้ชิดเรามากที่สุด ผู้นำของบ้านคือ ผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำตามธรรมชาติและโดยตำแหน่งในชุมชน ถ้าผู้นำบ้าน ไม่มีความเป็นผู้นำ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ไม่สนใจเรื่องศีลธรรม จริยธรรม ครอบครัวนั้น สังคมนั้น หรือหมู่บ้านนั้นจะไม่สามารถพัฒนา

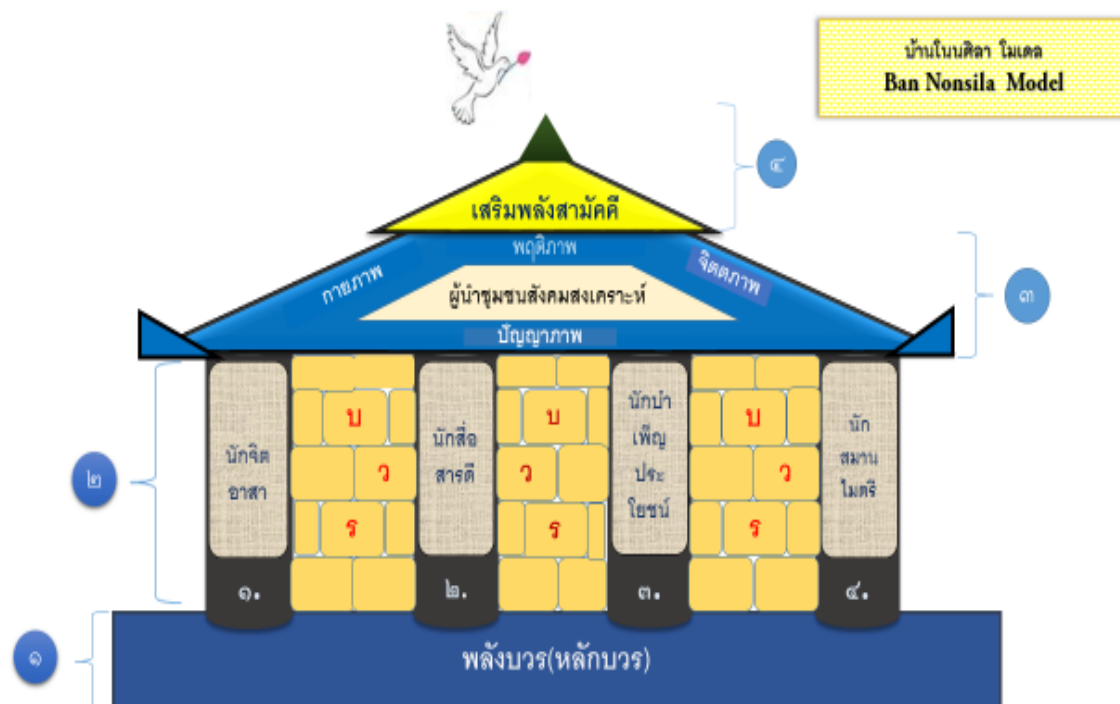
เท่ากับหมู่บ้านที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง หรือมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การพัฒนาผู้นำชุมชน จึงเลือกใช้หลัก “บวร” ในการพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ผลการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี

ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพุทธสันติวิธีเป็นหลักในการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความรักความสามัคคี ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน มี 4 ประการดังนี้ 1) ทาน คือต้องมีจิตสละให้ โดยสามารถสละสิ่งของ ธรรมะ และร่างกายเป็นทาน (นักจิตอาสา) 2) ปิยวาจา คือ เป็นผู้ที่มีความไพเราะ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ จริง และสื่อสารชัดเจนถูกกาล (นักสื่อสาร) 3) อตถจริยา คือการทำงานตนให้เป็นประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นตามความจำเป็น (นักบำเพ็ญประโยชน์) เพื่อดูแล สาธารณะประโยชน์และขับเคลื่อนงานเพื่อส่วนรวมเพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณะประโยชน์ร่วมกัน 4) สมานัตตา คือ ผู้ที่วางตนเสมอต้นเสมอปลายเที่ยงตรง เป็นกลาง สร้างความสามัคคีปรองดอง (นักสมานไมตรี)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ด้วยพลังบวร เป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนโนนศิลา 2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลักพุทธสันติวิธี โมเดลที่จะใช้ในการขับเคลื่อนคือ Ban nonsila l model เป็นการบูรณาการที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ศาสตร์สมัยใหม่ คือหลักบวร ที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมด้วยพลังบวร บูรณาการร่วมกับหลักพุทธสันติวิธี หลักธรรมหลัก คือ สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา เพื่อใช้พัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐาน และหลัก ภาวนา 4 คือ กายภาวนา คีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา คือผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ ผลที่ได้จากการพัฒนาผู้นำให้เป็นนักจิตอาสา นักสื่อสาร นักบำเพ็ญประโยชน์ และนักสมานไมตรี สามารถส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ พุทธิภาพ จิตตภาพ และปัญญาภาพ ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้ง 6 ด้าน โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ด้าน คือ 1.ด้านเศรษฐกิจ ให้ความมั่นคงและความสามารถในการแข่งขัน 2.ด้านการพัฒนาคน และสังคม 3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 4. การเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 5.การบริหารราชการและการบริการ

รูปแบบโมเดล Ban non si la Model : ที่มาของโมเดลโดยผู้วิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี มีชื่อ Ban Non-si-la Model มีการนำเสนอรูปแบบโมเดล เป็นรูปบ้าน โดยมีกระบวนการพัฒนา อยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.การอบรมผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership development) เปรียบเหมือนฐานของบ้าน ต้องให้ผู้เข้าเข้าใจหลัก บวร การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้นำเห็นตัวอย่างผู้ที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพื่อวางแผนการใช้ชีวิตสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความเพียงพอส่งผลต่อระดับคุณธรรม 5 ประการคือ พอเพียง มีวินัย จิตอาสา ซื่อสัตย์ กตัญญู เรียนรู้การพัฒนาผู้นำโดยใช้หลักพุทธธรรมโดยใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา) เพื่อพัฒนาผู้นำให้เป็นนักจิตอาสา นักสื่อสาร นักบำเพ็ญประโยชน์ และนักสแกนโมตร ผู้นำสามารถเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ร่วมกันใช้จุดเด่นของตนในแต่ละด้านร่วมกันพัฒนาองค์กรต่อไป การพัฒนาผ่านการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่สามารถพัฒนาภายนอก เพื่อพัฒนาชุมชนใช้ตามหลักท้าว 4 ที่ใช้เสริมสร้างชุมชนสันติสุข ตามหลักพุทธสันติวิธี

2. การพัฒนาผู้นำชุมชนด้วยกิจกรรมการพัฒนาชุมชนสันติสุข เปรียบเหมือนเสาบ้าน เป็นการพัฒนาองค์กร (Organization development) ถ้าชุมชนมีผู้นำที่มีคุณลักษณะผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ ทั้ง 4 ด้าน แสดงถึงการเป็นผู้นำที่มี การพัฒนาระดับคุณธรรมสูงเช่นกัน การพัฒนาผู้นำชุมชนเป็นผู้นำสังคมสงเคราะห์ต้นแบบมีคุณสมบัติ เป็น 4 นัก คือ 1.จิตอาสา 2.นักสื่อสาร 3.นักบำเพ็ญประโยชน์ 4.นักสแกนโมตร ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถทำงานร่วมกับ บวร ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดีผ่านกิจกรรมการพัฒนาผู้นำที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขดังนี้

ขั้นตอนการพัฒนาองค์กรดังนี้

- 1.แบ่งกลุ่มผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบออกเป็น 4 กลุ่มตามลักษณะเด่นของผู้นำ
- 2.แบ่งหน้าที่ให้ผู้นำรับผิดชอบโครงการตามลักษณะเด่นของผู้นำ
- 3.ดำเนินโครงการตามกำหนดการที่วางไว้ โดยให้หัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มรับผิดชอบโครงการผู้นำกลุ่มอื่นร่วมกันดำเนินโครงการร่วมกัน
- 4.วิเคราะห์ผลการพัฒนาผู้นำจิตอาสาต้นแบบด้านต่าง ๆ แต่ละโครงการ ด้วยวิเคราะห์การพัฒนา ด้านนักจิตอาสา นักสื่อสาร นักบำเพ็ญประโยชน์ นักสมานไมตรี
5. สรุปผลและพิจารณา ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ปัญหา และดำเนินการต่อหลังจากแก้ไขปรับปรุงเพื่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง

จากภาพแสดงขั้นตอนการพัฒนาผู้นำชุมชน โดยการสร้างผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการโดยใช้หลักทฤษฎี 4 มิติการพัฒนา 4 ด้าน คือ ด้าน กายภาพ พหุติภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ โดยสามารถจัดทำเป็นโครงการได้ดังนี้

1. โครงการด้านกายภาพ ลักษณะโครงการ เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อกาย เช่นความสะอาดในชุมชน สภาพแวดล้อมในบ้าน ในชุมชน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น กิจกรรมที่ดำเนินการคือ โครงการร่วมกันทำความสะอาดชุมชน โดยผู้รับผิดชอบโครงการคือผู้นำ ด้านบำเพ็ญประโยชน์

2.โครงการด้านพหุติภาพ ลักษณะของโครงการ เป็นโครงการที่พัฒนาด้านพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ให้อยู่ในกฎระเบียบของสังคม เช่นการส่งเสริมการงดเหล้าเข้าพรรษา ส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อต่อต้านยาเสพติด ขับขี่ปลอดภัยโดยการปฏิบัติตามกฎจราจร กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การแข่งขันกีฬาเพื่อต้านยาเสพติด ร่วมกับเทศบาลตำบลโนนศิลา โดยมีผู้นำด้านจิตอาสาเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้นำด้านอื่น ๆ

3. โครงการด้านจิตภาพ ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมการพัฒนาด้านการปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามทางสังคมและท้องถิ่นที่ตนอาศัย รักษาประเพณีที่สำคัญทางศาสนา กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ 1.กิจกรรมวันมาฆบูชา โดยมี นักสื่อสารเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรม 2.การร่วมจัดขบวนแห่สงกรานต์ ร่วมกับเทศบาลตำบลโนนศิลา มีผู้นำจิตอาสาเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรม 3.กิจกรรมการทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อชำระหนี้สงฆ์ ทอดถวายวัดโนนศิลา ผู้รับผิดชอบโครงการคือนักสื่อสาร ร่วมกับผู้นำด้านอื่น ๆ

4. โครงการปัญญาภาพ ลักษณะโครงการ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาปัญญา สามารถเพิ่มความรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนด้านการพัฒนาอาชีพ รวบรวมความรู้ความสามารถของผู้นำชุมชนพัฒนาจุดเด่นส่งเสริมจุดด้อยในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน ผ่านการประชาคมเพื่อการพัฒนาชุมชนต่อไป กิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้นำด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นต้น กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การประชุมชมประชาคมเพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนโนนศิลา 2 โดยมีผู้รับผิดชอบโครงการคือ นักสมานไมตรี เป็นผู้ดำเนินโครงการ โดยมีผู้นำด้านอื่นและประชาชนเข้าร่วมการทำกิจกรรมด้วย

4. เสริมพลังสามัคคี (Empower Harmony) หลังจากดำเนินโครงการพัฒนา นั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานโดยผู้นำผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความสามัคคีในชุมชน ดูจากผลความสามัคคีของคนในชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ผลร่วมกันและร่วมกันหาวิธีการแก้ไข เพื่อ สร้างชุมชนสันติสุขต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามหลักพุทธสันติวิธี โดยนำกระบวนการลงไปพัฒนากลุ่มเป้าหมาย และนำเสนอการอภิปราย ผลการวิจัย เรียบเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ดังนี้

บริบท สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี ศึกษากรณี ชุมชนโนนศิลา 2

ปัญหาที่สำคัญคือ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน ขาดความรู้เรื่องความสำคัญในการพัฒนาตนเอง และความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ไม่เข้าใจหลักบวร และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ขาดการพัฒนาด้านคุณธรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นคือการพัฒนาผู้นำชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Sonthaya Ponsri ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชน การวิจัยในครั้งนี้พบว่าผู้นำเป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ด้วยผู้นำชุมชน ที่เป็นหนึ่งใน พลังบวรในพื้นที่ ร่วมกับวัดและหน่วยงานราชการในพื้นที่ (Theory and principles of community development, 2010, p. 49)

เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐานตามหลักพุทธสันติวิธี

จากการศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา เป็นหลักพุทธสันติวิธีพัฒนาจิตภายในของผู้นำ สามารถร่วมกันตั้งเป้าหมายในการสร้างชุมชนสันติสุขร่วมกัน ผลที่ได้รับหลังจากที่ผู้นำได้รับการอบรมการพัฒนาผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ สามารถสร้างความเข้าใจคุณสมบัติของผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบ 4 คุณสมบัติ ดังนี้ 1.นักจิตอาสา 2.นักสื่อสาร 3.นักบำเพ็ญประโยชน์ 4.นักสมานไมตรี เพื่อเพิ่มความสามัคคีในชุมชน ส่งผลให้การทำงานแต่ละโครงการที่กำหนดไว้สำเร็จตามเป้าหมายสอดคล้องกับการศึกษาของ Chanapa Siwisorn, Phramaha Duangden Thitaño & Kanthong Wattanapradith ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง พบว่า แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง ได้ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างชุมชนสันติสุขเช่นกัน และพบว่าหลักธรรมที่เป็นเป้าหมายของความสันติสุขในชุมชน ได้แก่หลัก กาวนา 4 ในการพัฒนากายนอก ผ่านโครงการพัฒนาชุมชน 4 ด้านดังนี้ 1.กายกาวนา คือการพัฒนาทางกายภาพ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ความสะอาด เป็นต้น (กายภาพ) 2.ศีลกาวนา คือการแสดงออกโดยพฤติกรรมที่อยู่ในศีล 5 ครบ ปฏิบัติตนตามกฎหมายยึดหลักความถูกต้อง(พฤติกรรม) 3.จิตกาวนา คือการพัฒนา ด้านจิตใจมีสติ สามารถสร้างภูมิคุ้มกันจิตใจมีสติในการทำงาน การรักษาประเพณีสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น (จิตภาพ) 4. ปัญญากาวนา มีปัญญาในการแยกแยะสิ่งที่ถูกผิด มีสติในการดำเนินการ และ รู้ขีดขอบข้อดี เพิ่มการเรียนรู้และพัฒนาความรู้

ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในการพัฒนาอาชีพ ทักษะการไกล่เกลี่ยประณิประยอมเป็นต้น (ปัญญาภาพ)
(Chanapa Siwisorn1, Phramaha Duangden Thitaño and Kanthong Wattanapradith, The
Journal of MCU Peace Studies, 6 (1);)

3) กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยพลังบวรเป็นฐาน ตามหลัก พุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนโนนศิลา2 บ้านโนนศิลา ตำบลโนนศิลา อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน มี 4 ขั้นตอนคือ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership development) ขั้นตอนนี้ เป็นการพัฒนาผู้นำชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเข้าอบรมหลักสูตรผู้นำชุมชนสังคม เศรษฐกิจต้นแบบ ตามหลักพุทธสันติวิธี โดยเริ่มให้ผู้นำเข้าใจหลักบวร ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าใจและ ส่งเสริมให้ผู้นำมีคุณธรรม 5 ประการ คือ ความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์ จิตอาสา กตัญญู ซึ่ง ผู้วิจัย ใช้พลังบวรเป็นฐาน โดยใช้หลักพุทธธรรม ตามหลักพุทธสันติวิธี คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ผู้นำ ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นนัก 4 นัก คือนักจิตอาสา นักสื่อสาร นักบำเพ็ญประโยชน์ และ นักสมานไมตรี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ผู้นำชุมชนต้องมีและต้องพัฒนาจุดเด่นและเสริมจุดด้อย เปรียบเหมือนเสาหลักของบ้าน สิ่งที่ต้องทราบคือต้องทราบว่า ตนเองต้องพัฒนาด้านใดและมีแนวทางการสร้างชุมชนสันติสุขจากการร่วมกันคิดโครงการเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่สามารถพัฒนาผู้นำแต่ละด้าน โดยการให้ผู้นำช่วยกันคิดวางแผนและขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อเป็นผู้นำชุมชนสังคมเศรษฐกิจต้นแบบ ส่งผลทำให้กิจกรรมที่ดำเนินการสามารถพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขทั้ง 4 ด้าน

ดังนั้นกระบวนการเริ่มต้นจาก การพัฒนาตนเองของผู้นำ พร้อมกับการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมาย คือ พัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข สิ่งที่ขึ้นจากผลการพัฒนาชุมชนสามารถเพิ่มความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยผู้นำจะได้รับความรู้จากการอบรมผู้นำชุมชนสังคมเศรษฐกิจต้นแบบ ตามหลักพุทธสันติวิธี ขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนการพัฒนาขั้นแรก เปรียบเหมือนฐานของบ้าน เพิ่มความเข้มแข็งให้พลังบวรนั้นเองเพื่อใช้พลังบวรเป็นฐานในการขับเคลื่อนโครงการการพัฒนาชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การพัฒนาชุมชนที่มีสภาพบริบทและสภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกับพื้นที่การวิจัย สามารถนำแนวทางการพัฒนาชุมชนนี้ขับเคลื่อนโดยเริ่มจากการพัฒนาผู้นำชุมชนเพื่อสามารถดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาในระยะต่อไป
2. สามารถนำหลักสูตรการอบรมไปใช้ขับเคลื่อนชุมชนในพื้นที่ที่มีบริบทเดียวกัน
3. สามารถบรรจุแผนการพัฒนาผู้นำชุมชนเป็นอีกหนึ่งโครงการในแผนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 1.สามารถนำขบวนการไปใช้เป็นแนวทางสร้างชุมชนสันติสุขให้เกิดขึ้นได้
2. กระบวนการสามารถวนซ้ำได้คือ การจัดอบรมการพัฒนาสามารถให้กับการพัฒนาผู้นำในทุกองค์กร ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ ไม่ใช่แค่ชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ควรมีการศึกษา กระบวนการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทต่างกัน
- 2.ควรมีการศึกษา การเสริมสร้างรายได้ของชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน
- 3.ควรมีการศึกษา การสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนสังคมสงเคราะห์ต้นแบบเพื่อการเสริมสร้างชุมชน
สันติสุขต่อไป
4. วิจัยและพัฒนาต่อยอดเรื่องการเสริมสร้างความสมานสามัคคีเช่น การพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงภาค
ประชาชน เพื่อความสันติสุขต่อไป

Reference

Books

- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Department of Community Development Ministry of Interior. (2004). *Systems and methods for community development work*. Bangkok: LT Place Company Limited.
- Somdet Phra Buddhakosajarn (P.O. Payutto). (2018). *Dictionary of Science Glossary edition*. 31st printing. Bangkok: Sahathamik Company Limited.
- Subcommittee on Sufficiency Economy (2007). *Driving Office of the National Economic and Social Development Board, applying the principles of Sufficiency Economy*.
- Ministry of Culture. Guidelines for strengthening "Boworn" for "stability, prosperity, and sustainability" of moral communities embracing the philosophy of Sufficiency Economy.
- Phra Phromkhunaporn (P.A. Payutto). (2014). *Expanded Buddhamma Edition*. 39th. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Kamonrat Rakborisuttisorn. (2022). "People's opinions on the sustainable development of livable cities in Saen Suk Municipality, Mueang District, Chonburi Province". *Master of Public Administration Thesis*. General Administration. Graduate School: Burapha University.
- Phra Maha Somsak Theerawaso. (2022). The process of developing urban and rural communities towards sustainability in Chiang Kham District. Phayao Province. *Master of Buddhist. thesis Field of study: Social development*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.